УДК 378:001.895
DOI https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.79.1.17

І. А. Волощук
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри педагогіки
Криворізького державного педагогічного університету

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

У статті на основі аналізу науково-методичної літератури розкрито особливості підготовки майбутніх фахівців із використанням інноваційних технологій під час навчання у педагогічному закладі вищої освіти. Розглянуто сутність поняття «інноваційний розвиток вищої освіти», принципи педагогічної інноватики та переваги впровадження інноваційних педагогічних технологій у процес підготовки майбутніх учителів.

У дослідженні окреслено складники інноваційної діяльності майбутнього вчителя, такі як: мотиваційний компонент; організація та впровадження інноваційних педагогічних технологій як під час проведення уроків, так і під час позакласної роботи з усіма учасниками навчального процесу; педагогічний самоаналіз, самооцінка вчителя та прагнення до постійного самовдосконалення (готовність до навчання протягом всього життя); створення психологічного комфорту під час використання інноваційних технологій (співпраця із психологом та соціальним педагогом); використання нових інноваційних технологій; диференціація науково-методичної роботи з педагогічними кадрами; громадянська активність; ведення шкільної документації.

Включення інноваційних форм до вивчення педагогічних дисциплін («Загальна педагогіка», «Методика виховної роботи», «Педагогічна майстерність майбутнього вчителя») суттєво впливає на розвиток професійних та особистісних якостей майбутнього фахівця. У дослідженні наведені різноманітні інноваційні форми та методи проведення занять із цих дисциплін, що допоможуть: визначити основні причини та бар'єри у процесі впровадження інноваційних технологій; формувати психологічну готовність до педагогічних нововведень; здобути компетентності у галузі інноваційної діяльності вчителя; сформувати у майбутніх вчителів творче та критичне мислення на основі розширення наукового світогляду в галузі педагогічної інноватики.

У статті виокремлено перспективні напрями подальших педагогічних розвідок, а саме розроблення робочої програми з дисципліни «Інноваційні технології підготовки майбутніх учителів Нової української школи».

Ключові слова: *майбутній фахівець, інноваційний освітній процес, інноваційні технології.*

Постановка проблеми. У сьогоднішніх реаліях сутність і структура інноваційного освітнього процесу у педагогічному закладі вищої освіти повинні відповідати характеру і швидкості соціальних змін у суспільстві, високим європейським стандартам підготовки конкурентоспроможних фахівців інноваційного типу. Для цього потрібно під час підготовки майбутніх учителів використовувати інформаційно-комунікаційні, інтерактивні технології в умовах як очного, так і електронного навчання з доступом до цифрових ресурсів. У зв'язку з цим невідкладного вирішення потребує проблема просування механізмів навчання в Інтернеті (електронного, дистанційного навчання) та впровадження навчальних матеріалів нового покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Л. Ващенко, І. Дичківська, В. Куровський, Г. Селевко, Л. Подимова та інші розглядають освітню інноваційну діяльність як соціально-педагогічний феномен, який виступає найважливішою особливістю педагогічної праці та характеризує складний взаємозв'язок загальної культури педагога, його творчого потенціалу та професійної спрямованості.

Шляхи впровадження інноваційних процесів у навчальний процес закладів вищої освіти розкрито у дослідженнях А. Алексюка [1.], І. Доброскок [3.], Г. Клімової [4.; 5.], Г. Коцури, С. Нікітчиної, В. Кременя [10.], В. Ільїна [10.], С. Пролеєва [10.], М. Лисенка [6.], П. Сауха та інших. У своїх працях автори основні інноваційні напрями в навчальному процесі закладів вищої освіти пов'язують із необхідністю як його вдосконалення, так і радикальних перетворень. При цьому впровадження нових технологій навчання та досконале оволодіння ними вимагають певної внутрішньої готовності як викладачів, так і майбутніх фахівців до серйозних перетворень, що відповідають умовам швидкозмінного інформаційного суспільства.

Педагогічна інноватика відповідно до особливостей інноваційних процесів має відповідати таким принципам [2., с. 10]:

© Волощук І. А., 2021

1) створення нового в системі освіти та педагогічної науки;

2) сприйняття нового соціально-педагогічним співтовариством;

3) застосування педагогічних новацій (система рекомендацій для теоретиків і практиків щодо пізнання інноваційних освітніх процесів та управління ними).

Інноваційний розвиток вищої освіти – це процес модернізації освіти за рахунок створення, розповсюдження і засвоєння інновацій. Це циклічний процес, який проходить такі стадії [2., с. 21]:

– виявлення потреб у зміні (виявлення проблеми);

– розроблення ідеї вирішення проблеми;

– розроблення способу вирішення проблеми (нововведення);

– апробації і експертизи нововведення;

– засвоєння нововведення;

– інституалізації нововведення.

Мета статті – розглянути особливості підготовки майбутніх учителів в умовах інноваційного освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу. Дистанційне вивчення навчальних дисциплін, з одного боку, ускладнює впровадження інноваційних технологій у навчальний процес та вимагає постійної самоосвітньої діяльності здобувачів вищої освіти, а з іншого – сприяє їх самовдосконаленню та самоорганізації, що необхідні в майбутній професійній діяльності.

В. Піддубник визначає такі переваги впровадження інноваційних педагогічних технологій у процес підготовки майбутніх вчителів [9., с. 26]:

1. Інноваційні педагогічні технології дають можливість забезпечувати конкурентоспроможність спеціалістів, підготовлених у процесі їх професійного навчання, сприяти підвищенню їхньої професійної мобільності.

2. Розкуте, вільне спілкування в навчальному процесі дає можливість зняти дискомфорт, синдром безпорадності у суб'єктів цього процесу, надати їм психологічну підтримку. Це досягається використанням ігрових технологій, що сприяють їхній активній позиції, модульного навчання, яке допомагає їм відчувати своє просування в навчанні і скоротити його терміни. Особистісно-орієнтований підхід має бути присутній в основі впровадження у практику професійного навчання інноваційних педагогічних технологій.

3. Побудову освітнього процесу необхідно проводити з урахуванням індивідуальних запитів і можливостей суб'єктів навчання. Також важливо налагодити постійну систему моніторингу роботи випускників за місцем працевлаштування, проводити регулярні консультації з роботодавцями і випускниками і за цим результатом здійснювати корекцію навчальних програм.

4. Впровадження нових освітніх підходів є ще однією можливістю набуття знань та інформації.

У Криворізькому державному педагогічному університеті предмети, що передбачені навчальним планом, здебільшого вивчалися з використанням платформи Moodle. Впровадження інноваційних технологій у навчальний процес майбутніх учителів можна розпочати з дисциплін педагогічного напряму підготовки – педагогіки, історії педагогіки, теорії виховання, основ педагогічної майстерності, методики виховної роботи та інших. Розглянемо деякі з них детальніше.

Результатами навчання за дисципліною «Загальна педагогіка» є вміння [8.]:

– розкривати сутність та основні змістові положення педагогіки;

– планувати педагогічну діяльність, ставити мету і завдання, визначати близькі, та віддалені перспективи;

– використовувати у практичній роботі методи і засоби виховання та навчання, вибираючи оптимальне співвідношення для конкретних ситуацій;

– ефективно виконувати функції класного керівника, організувати позакласну і позашкільну роботу з учнями, а також роботу з батьками, громадськими організаціями, органами учнівського самоврядування.

Для цього пропонуємо використовувати такі методи, форм і прийоми під час занять з майбутніми вчителями, як: аналіз помилок «Вибір форм роботи на дистанційному уроці»; дискусія із запрошенням фахівців «Формувальне чи стандартне оцінювання учнів?»; ділова гра (студенти перебувають у ролі класного керівника, що намагається налагодити роботу із громадською організацією щодо захисту безпритульних тварин); майстер-клас «Організація і ведення батьківської групи в Viber»; «публічний» виступ під час відеоконференції в Zoom; груповий тренінг «Таймменеджмент під час віддаленої роботи вчителя» тощо.

Під час вивчення дисципліни «Методика виховної роботи» майбутні фахівці мають [8.]:

– планувати систему позакласної виховної роботи;

– визначати рівень вихованості учнів та розвитку учнівського колективу з використанням комплексу психолого-педагогічних методів;

– встановлювати доцільний стиль взаємин із дітьми, батьками та вчителями.

Для досягнення такої мети, крім традиційних засобів, методів та форм навчання, пропонуємо використовувати й інноваційні: «займи позицію» під час вирішення конфлікту, що виник між однокласниками під час спілкування в соціальних мережах; коментування, оцінка (або самооцінка) дій учасників, які можна організувати на форумі або в документі з можливістю його редагування; анкетування, організоване за допомогою елек-

Таблиця 1

Лабораторно-практичні заняття дисципліни «Педагогічна майстерність майбутнього вчителя»

№ п/п	Тема лабораторно-практичного заняття	Форми, методи та засоби навчання
1.	Вступ до педагогічної професії	– Тренінг «Я – вчитель»; – складання нормативного портфоліо вчителя (вивчення друкованих та Інтернет-джерел).
2.	Розповідь учителя як фрагмент педагогічної діяльності	– Майстер-клас розповіді вчителя під час проведення очного й онлайн уроків за однією і тією ж темою (спільні та відмінні риси); – складання кейсу педагогічних лайфхаків під час проведення очного і онлайн-уроків; – підбір наочного матеріалу (таблиці, презентації, відеофрагменти) під час пояснення вчителя (за самостійно вибраною темою); – запис ролику для YouTube-каналу (коментування готової презентації).
3.	Майстерність учителя в керуванні учнівським колективом	– Імітаційно-рольова гра «Як підтримати дисципліну на уроці?»; – майстер-клас «Інструменти відеоконференцій, що допомагають підтримати дисципліну на онлайн-уроці»; – проєкт «Використання гаджетів школярів для організації співпраці із класом»
4.	Комунікативні якості професійного мовлення вчителя	– Дискусія «Як подолати бар'єри у педагогічному спілкуванні?»; – тренінг «Позитивна емоційна налаштованість учителя»; – імітація «Виступ на вебінарі» (тема за вибором студента).
5.	Елементи акторської майстерності в педагогічній діяльності	– Складання кейсу методик володіння своїм голосом, дуже виразною мімікою, жестами, здатністю керувати собою; – рольова гра «Використання міміки на уроках»; – використання смайликів і картинок під час онлайн-спілкування з учнями та їх батьками.
6.	Конкурс педагогічної майстерності	– Проведення інноваційних уроків під час проходження практики; – конкурс на кращий відеоролик (онлайн-заняття), портфоліо кейсів інноваційних педагогічних методик; – виступ на наукових вебінарах чи конференціях.

тронних систем тестування з метою вивчення учнівського колективу; метод проєктів «Розваги моєї сім'ї у день без гаджетів»; моделювання педагогічних ситуацій під час проведення виховного заходу онлайн; проблемний метод «Як організувати учнівське самоврядування під час дистанційного навчального процесу»; «гонка за лідером» під час організації голосувань за класні, учнівські чи міські проєкти.

Під час вивчення дисципліни «Педагогічна майстерність майбутнього вчителя» пропонуємо організувати лабораторно-практичні заняття, що включатимуть форми, методи та засоби, які знадобляться студентам у їхній майбутній професійній діяльності (табл. 1).

Зважаючи на вищесказане, можемо окреслити складові частини інноваційної діяльності майбутнього вчителя:

– мотиваційний компонент (прагнення бути конкурентоспроможним фахівцем в умовах Нової української школи);

– організація та впровадження інноваційних педагогічних технологій як під час проведення уроків, так і під час позакласної роботи з усіма учасниками навчального процесу;

– педагогічний самоаналіз, самооцінка вчителя та прагнення до постійного самовдосконалення (готовність до навчання протягом всього життя);

– створення психологічного комфорту під час використання інноваційних технологій (співпраця із психологом та соціальним педагогом: проведення тренінгів, психологічних консультацій тощо);

– використання нових інноваційних технологій (відвідування майстер-класів, вивчення передового педагогічного досвіду, проведення групових методичних засідань з зазначеної проблематики тощо);

– диференціація науково-методичної роботи з педагогічними кадрами (створення комісій методичної підтримки молодих учителів);

– громадянська активність (співпраця з благодійними організаціями, ведення блогу чи сайту, організація навчальних екскурсій, реалізація різноманітних соціальних проектів з учнями та їх батьками під час позакласної роботи);

– ведення шкільної документації (паперових журналів, журналів інструктажів, плану виховної роботи та електронних журналів, заповнення адаптованого розкладу (під час карантинів) тощо).

Висновки і пропозиції. Включення в освітній процес інноваційних форм навчання суттєво впливає на розвиток професійних та особистісних якостей майбутнього фахівця. У педагогічних закладах вищої освіти підготовка майбутніх педагогів до інноваційної діяльності має бути зорієнтована на:

– визначення основних причин та бар'єрів у процесі її здійснення;

– формування психологічної готовності до педагогічних нововведень;

– здобуття компетентностей у галузі інноваційної діяльності вчителя в сучасному закладі середньої освіти.

– формування у майбутніх вчителів творчого та критичного мислення на основі розширення наукового світогляду в галузі педагогічної інноватики.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в розробленні робочої програми з дисципліни «Інноваційні технології підготовки майбутніх вчителів Нової української школи».

Список використаної літератури:

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України: історія, теорія: підручник. Київ: Либідь, 1998. 558 с.
2. Волошина О.В. Педагогіка інновацій у вищій школі: навчально-методичний посібник. Вінниця, 2014. 161 с.
3. Інноваційні педагогічні технології: теорія та практика використання у вищій школі: монографія / І.І. Доброскок, В.П. Коцур, С.О. Нікітчина та ін.; Переяслав-Хмельницький: Вид-во С.В. Карпук, 2008. 284 с.
4. Климова Г.П. Образование в контексте цивилизационного развития: монография. Харьков: Вапнярчук Н. Н., 2007. 248 с.
5. Клімова Г.П. Парадигмальні концепти інноваційного розвитку вищої освіти України. *Право та інновації*. 2015. №1. С. 11–18.
6. Лисенко М.В. Інноваційна парадигма вищої освіти України за умов переходу до інформаційного суспільства: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.10 / Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т». Київ, 2013. 16 с.
7. Михайліченко М., Рудик Я. Освітні технології: навчальний посібник. Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2016. 583 с.
8. Освітньо-професійна програма підготовки здобувачів вищої освіти. Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський). Спеціальність: 014 Середня освіта (математика). URL: https://drive.google.com/file/d/1onIMGRUBc17G980H_quGk0tzpsJJ3gqV/view (дата звернення: 22.09.2021).
9. Піддубник В. Інформаційно-технологічний ресурс освіти в Україні. Українське суспільство – 2003. *Соціологічний моніторинг*. Київ, 2003. № 7. С. 24–34.
10. Феномен інновації: освіта, суспільство, культура: монографія / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн, С. В. Пролеєв та ін.; Ін-т обдар. дитини АПН України. Київ: Пед. думка, 2008. 471 с.

Voloshchuk I. Training of future specialists in the conditions of innovative educational process of pedagogical educational institution

The article, based on the analysis of scientific and methodological literature, reveals the features of future professionals training with the use of innovative technologies while studying at a pedagogical institution of higher education. It considers the concept of "innovative development of higher education", the principles of pedagogical innovation and the benefits of introducing of innovative pedagogical technologies in the process of future teachers training.

The study outlines the components of the innovative activity of the future teacher: motivational component; organization and implementation of innovative pedagogical technologies both during lessons and during extracurricular activities with all participants in the educational process; pedagogical self-analysis, teacher's self-assessment and the desire for continuous self-improvement (readiness to learn throughout life); creation of psychological comfort while using of innovative technologies (cooperation with a psychologist and a social pedagogue); usage of new innovative technologies; differentiation of scientific and methodical work with pedagogical staff; civic activity; maintaining school records.

The inclusion of innovative forms in the study of pedagogical disciplines ("General pedagogy", "Methodology of educational work", "Pedagogical skills of the future teacher") significantly affects the development of professional and personal qualities of the future specialist. The study presents a variety of innovative forms and methods of conducting courses in these disciplines, which will help: identify the main causes and obstacles in implementation of innovative technologies; to form psychological readiness for pedagogical innovations; to acquire competencies in the field of innovative activity of a teacher; to develop creative and critical thinking in future teachers on the basis of expanding the scientific worldview in the field of pedagogical innovation.

The article highlights promising areas of further pedagogical research, namely: the development of a working program in the discipline "Innovative technologies for the training of future teachers of the New Ukrainian School."

Key words: *future specialist, innovative educational process, innovative technologies.*